Zalai Károly

dr. Franz Kaufmann Rómába kerékpározik

1944. február 17. volt. Dr. Franz Herbert Kaufmann vagyok, minisztériumi főtanácsos, Dr. Franz Herbert Kaufmann vagyok, minisztériumi főtanácsos. Kaufmann ezt ismételgette magában, miközben az SS-katona nagyokat lökött rajta, végül szinte berugdosta az orvosi szobába, ahol állítólag meg fogják vizsgálni. Kaufmann tisztában volt vele, mit jelentenek a nácik vizsgálatai. Valószínűleg agyonverik, mérget injekcióznak bele, esetleg kísérletezni kezdenek rajta, vagy fordított sorrendben kerül sor minderre; és néhány kísérlet után fölakasztják, aztán pedig elégetik, hogy nyoma se maradjon. Egy biztos, erről az állítólagos orvosi vizsgálatról nem jött még senki vissza. Három fehérköpenyes alak várta. Az egyik ráparancsolt, hogy vetkőzzön le. Már nem szégyellte magát. Az elmúlt fél évben annyiszor alázták meg válogatott módon, hogy közben eltűnt belőle valami. Már nem ő volt az. Csonttá-bőrré fogyott. Göthös testét kék-zöld foltok borították, pár ujját eltörték, néhány fogát kiverték, az egyik szemére alig látott, tiszta mocsok volt. Kívülről látta a jelenetet, mintha már nem lett volna ott. A rendelő falát pirosra festették, nyilván azért, hogy a pribékeknek ne kelljen olyan sokat vesződni a nyomok eltűntetésével. A három SS-hóhér közül az egyik egy asztalnál ült, a másik kettő, talán, hogy meg ne szökjön, vagy inkább, hogy el ne essen, közrefogta. Az asztalnál ülő hivatalos arcot öltve a személyi adatait kérdezgette. Ha nem fájt volna mindene, Kaufmann elneveti magát. Milyen szánalmasan játsszák ezek itt az orvososdit! Pedig valamennyinek az arcán azonnal látszik a mészároslegények kegyetlensége, a sunyi öröm, hogy rövidesen gyilkolhatnak. Ezután azt mondták neki, álljon a falhoz, hogy lemérjék. No akkor, ott fog megtörténni, gondolta Kaufmann, s egyszerre eszébe jutott a minisztériumi irodája. Valamikor, amikor még embernek hitte magát, különféle német városok pénzügyi mérlegét ellenőrizte. Ha valaki be akart jönni hozzá, a titkárnőjétől kért időpontot, s illedelmesen kopogott a fehér szárnyas ajtón, mielőtt belépett volna a szobájába, melynek közepét perzsaszőnyeg díszítette, az ablak előtt selyemfüggöny lógott, ő pedig ott trónolt hatalmas íróasztalnál, amit a takarítónő mindennap fényesre pucolt. Az asztal bal sarkán diszkrét fényt árasztó kék búrás lámpa díszelgett, jobbra tőle pecsétek és szépen kihegyezett ceruzák sorakoztak. Előtte fehér szalagokkal átkötött aktaköteg. A szobában volt egy nagy barna szekrény is, amely a szobának valamiképp otthonos hangulatot kölcsönzött. Szabad, mondta, ha kopogtattak, s mindig úgy csinált,

mintha nagyon elmerült volna a munkában. Vajon miért tette? Ezen most már, tanácsolta magának, nem érdemes túl hosszan gondolkodni, hisz csak pár lépes az élet… Milyen rövid volt, s fölösleges. Ha nem lett volna ez az elmúlt pár év, amiért most büntetésül kivégzik, akkor talán haszontalannak tartotta volna az egészet. Jogásznak tanult, mert az apja is az volt. Így az öccse meg ő is az lett. És mint egy igazi európéer francia gimnáziumban érettségizett. Ezer éve, amikor lerakta az első államvizsgáját, s szinte lelkendezve fogadta a behívóját, még hitt valamiben, de hogy miben, már elfelejtette. Ebben az első háborúban aztán tüdőn lőtték. Ezzel az egészségének is lőttek. Az elmúlt harminc évben állandóan fulladozott, s el-elájult. Érdekes módon itt a KZ-ben, ahol, úgy bántak vele, mint egy barommal, nem volt többet rosszul, mint civilben. Talán mert az ott, kint, szintúgy munkatábor volt, de mivel kipárnázták, udvarias mosolyokkal, előzékeny szavakkal, hivatali karrierrel és üres elismerésekkel pakolták tele, úgy tűnt, mintha igazi élet lett volna. Húsvéti, karácsonyi és születésnapi ünnepségek váltogatták egymást. Teltek-múltak az évek, és az ember azt hitte, az élet olyan rendben van, mint egy jól megszerkesztett jogszabály. De a nácik fölnyitották a szemét. Nem, miért fogalmaz ilyen eufemisztikusan. Nem fölnyitották, hanem beverték. Másodpercek alatt elállatiasodott az egész élet, s mindenről kiderült, hogy csak ócska díszlet. Le fogják mészárolni, mert zsidó. Pedig ő elsősorban németnek érezte magát. Ugyanaz az anyanyelve, mint ennek a három szerencsétlennek. Vagyis nem az, hisz sokkal szebben beszél, nem makog, mint ezek a szászok, és olyan mondatokat alkot, amelyekben nincs nyelvtani hiba, emellett választékosak, akár a modora. Tessék parancsolni! Csak Ön után! Jó étvágyat! Jó munkát! Hogy szolgál az egészsége, Uram? Azt mondják rá, hogy zsidó, pedig már az apja kikeresztelkedett, így aztán vasárnaponta templomba jártak, az egész családja ugyanahhoz az Úrhoz imádkozott, mint ezek itten. Bár nem valószínű, hogy ez a három patkány valaha is betette volna a lábát templomba. Inkább kocsmába meg bordélyházakba jártak. De nekik az orrformája fontos, meg a farka kinézése. Hát bekaphatják! Még hogy Harmadik Birodalom és Übermensch! Egy egész nép, egy magát kulturáltnak nevező nép hagyta magát megmételyezni egy dongalábú kis féreg, egy buzi morfinista és egy elmebeteg, osztrák piktor zagyvaságaitól. Sajnos csak arról van szó, hogy az ember alapvetően aljas, irigy és kegyetlen. Homo homini lupus… Csak azt lesi, mikor és hogyan ölheti meg a másikat, hogy kifossza. Íme, milyen kíváncsian fürkészik őt, hogy fél-, hogy remeg-, hogy megalázkodik-e, aztán majd beletúrnak a szájába, és az aranyfogát keresik. Ekkor már a falhoz állították. Nyilván mögötte leselkedik rá a hóhér, fényesre suvickolt pisztollyal. Kaufmann látta is, amint

pár órával ezelőtt egy kendőn szétszedve ott hevertek a fegyver – nyilván a német ipar remeke – alkatrészei, a hóhér gondosan beolajozta, majd átdörzsölte valamennyit, aztán fütyörészve összerakta, amit most marokra fogva tart, fél szeme behunyva, s gondosan megcélozza a tarkóját, hogy maradék nélkül eleget tehessen munkaköri kötelességének. Csütörtök van, nemsokára itt a vasárnap, mehet majd ebéd után sétálni a Wannseehoz a szépen fölöltöztetett, szőke gyermekeivel. Aztán kávé és süti, ahogy e naphoz illik. Hétfőn kezdődik megint a hét, várja őt a jól megérdemelt munka. A fejét ekkor a falhoz nyomta az egyik, s rászólt, hogy álljon egyenesen. Biztosan lógatta a nagy elmélkedésben. Mennyi még? Mintha fodrásznál lenne, ott is volt néhány ilyen békés pillanat. Miközben a fejbőrét masszírozták vagy finom, apró mozdulatokkal a tarkóján a haját igazították (ott ahova majd rövidesen becsapódik a golyó), elernyedt, becsukta a szemét, s álmodozott. Végül is zsidó lett újra. Vagy keresztény maradt? Maga sem tudta már, melyik vallás szeretetre vonatkozó parancsai alapján próbálta segíteni a bajba jutottakat élelmiszerjegyekkel, papírokkal, és hamis igazolványokkal. És bújtatta őket. Amíg be nem köpte valaki. Pár tucat ember között mindig lesz egy Júdás, aki most a markát dörzsöli. Hát legyen boldog. Ő már csaknem az. Befejezheti… Hátat fordíthat mindennek. Már szinte szabad. Lőjenek már! Legyen vége! Szinte látta maga előtt, ahogy egy óra számlapján a tizedmásodperceken át vágtat a mutató. S közben Helenére gondolt. Emiatt egy pillanatra elszégyellte magát, hogy nem a felesége emlékével foglalkozik. Aztán meg dühös lett magára, hogy ötvennyolc évesen, még az akasztófa alatt is viselkedni próbál. Pedig már nem érdekelte a házassága. Habár, sajnos, hűséges volt egész életében: rendes, csendes férj, ha apa nem is tudott lenni. Még mielőtt végeznek vele, kétségbeesetten megpróbálta fölidézni Helene Jacobs arcát. Őt szerette. De nem merte bevallani neki. Mint valami kamasz, rajongva leste az arcát a titkos találkozókon, miközben hamis élelmiszerjegyekről, személyi igazolványokról, bújtatásokról és menekítésekről, s egyéb titkos ügyekről suttogtak. Helene néha a táskájában keresett valamit, vagy gondolkozva lehajtotta a fejét, ő meg a nyakán csillogó hajpihékben gyönyörködött, s szerette volna ajkával ott megérinteni, ahol egy kecsesen ívelő izom kidudorodott, puhán, csókra csábítóan. Milyen íze lehetett a bőrének? Az illatát már jól ismerte, hiszen ezeken a konspiratív megbeszéléseken, igen szorosan ültek egymás mellett, nehogy kihallgassák őket. Egyszer perceken át érezte, élvezte, ahogy Helene térde a combjához nyomult. Nem húzódott el, s közben egész testét áthatotta a titkos kéj, hogy így egymáshoz simultak. Vajon Helene emlékezik-e ezekre a percekre? Ha még egyszer ott ülhetnének egymás mellett, már nem habozna. De gyáva volt. Hűségre, jó-

ságra, szeretetre nevelték, s most a vágóhídon végzi, jó keresztények csapják agyon. Valami neszt hallott maga mögött a falból. Akkor most… Egyszerre, olyan váratlanul, hogy megtántorodott tőle – de az egyik hentes azonnal megint a falhoz nyomta a fejét –, Cioma Schönhaus jutott eszébe, aki ügyes, művész kezével tucatnyi igazolványt hamisított üldözött zsidóknak. Őt is beköpték, de még idejében kereket oldott. Az elmúlt hónapokban a fél berlini Gestapo őt kereste, ám Cioma állítólag szabadságlevelet hamisított magának, s lopott Wehrmacht-egyenruhában vígan kerékpárra pattant, és Svájcig meg sem állt. A szüleivel – tizenévesen – a vörösök elől Minszkből szökött Berlinbe, aztán pár év Palesztina után a család visszajött a német fővárosba. Innen deportálták őket Majdanekbe, ahonnan Cioma kereket oldott, s egyszer elárulta Kaufmannak, hogy eközben tanulta meg: nincs többé hazája, oda megy, s ott fog élni, ahol befogadják. Ez a zsidó sors. Szerencséje volt, a svájciak nem dobták őt vissza az oroszlán torkába, mint ahogy gyakorta megtették. Ő bezzeg maradt! Azt hitte, nem lehet baja. Az első világháború hőse… Ezért a mocskos hazáért harcolt. Egyetemistaként még egy nagy kerékpáros túráról álmodozott. Rómába akart eljutni. Hónapokon át tanulmányozta Itália térképét, s pontosan megtervezte az útvonalat. Még most is kívülről fújja a városok nevét. Milánóba vonattal akart utazni. Aztán a biciklivel Piacenza, Bobbio, Chiavari, La Spézia, Lucca, Pistóia, San Gimignano, Siena, Montepulciano, Pitigliano és Viterbo következett volna. Kockás abroszok, pasta, vörösbor, tengeri szellők, illatok, zene, talán lányok is. Átgurulni a toszkán dombokon, középkori városkák mesés házai között. És végül Róma! Arról is álmodozott néha, hogy ott marad örökre; mint pincér vagy színész, vagy házasságszédelgő bonviván. Nem, Rómában biztosan nem lett volna jogász. Pénzügyek, paragrafusok, ítélet, fellebbezés… Nevetséges. Az igazi élet valami másból áll. Sinorina, szabad egy táncra? Látja a csillagokat? Látja, hogy milyen végtelen az univerzum? Mint a szerelem… Ki tudja, miért, amikor az utat tervezte, úgy gondolta, hogy az úticél a Campo de' Fiori lesz. Úgy hallotta, ott végezték ki Giordano Brunót. Igazságtalanul, mint ahogy most őt fogják. Akkoriban azt gondolta, ha majd egy napsütötte délelőtt ő fog megérkezni a virágok terére, megszabadítva a helyet a múlt átkos terheitől. Ilyen bolondságok jártak a fejében, amikor egyetemista volt. Aztán eltűntek az álmok, nyilván a háború ölte ki belőle. De most megint látta magát, amint begurul kerékpáron a térre, ahol fényözön, virágillat, színkavalkád és ujjongó tömeg fogadja. Mindenki mosolyog, átölelik egymást az emberek, és könnyes szemmel ünnepelik, mintha valami nagy versenyen győzött volna. Kaufmann úgy elmerült az álmaiban, hogy nem hallotta a tarkója mögött a halk kattanást.